

רשומות

הצעות חוק

25 בינואר 1954

191

כ"א בשבט תשי"ד

עמוד

74

הצעת חוק כלי הידיה (תיקון) תשי"ד—1954

78

הצעת חוק לתיקון פקודת שיפוט בתי משפט השלום (מס' 2) תשי"ד—1954

חוק כלי היריה (תיקון), תשי"ד—1954

1. **הגדרות** בחוק זה תהיה לכל מונח המשמעות שיש לו בחוק כלי היריה, תשי"ט—1949 (להלן — החוק העיקרי), וחוק זה ייקרא עמו כאחד אם אין כוונה אחרת משתמעת.
2. **תיקון סעיף 2** בסעיף 2 לחוק העיקרי, אחרי סעיף קטן (א) יבוא סעיף קטן זה:

„(ד) הממשלה רשאית לפטור אדם מההגבלות שבסעיפים הקטנים (א) ו-(ב), כולן או מקצתן, בתנאים שיידאו לה.“
3. **תיקון סעיף 4** סעיף 4 לחוק העיקרי יתוקן כך:

במקום המלים „לפי סעיף 9 או 10“ יבואו המלים „לפי הסעיפים 9, 10 או 10א“.
4. **תיקון סעיף 5** סעיף 5 לחוק העיקרי יתוקן כך:

במקום המלים „לפי סעיף 9 או 10“ יבואו המלים „לפי הסעיפים 9, 10 או 10א“.
5. **תוספת הסעיפים 5א ו-5ב** אחרי סעיף 5 לחוק העיקרי יבואו סעיפים אלה:

5א. כדריקה סוקדמת (א) לא יינתן רשיון להחזיקת כלי יריה אלא לאחר שאדם המוחזק ברשיון למכור כלי יריה בדרך כלל (להלן — סוחר מורשה), אישר בתעודת דה כלי היריה ראוי לשימוש.

(ב) סוחר מורשה חייב, לפי בקשה ובשכר, לבדוק כלי יריה, ואם מצאו ראוי לשימוש — לאשר זאת בתעודה כאמור; שכר הבדיקה ייקבע על ידי שר הפנים בצו.

5ב. (א) הוראות הסעיפים 4 ו-5 יחולו גם על כלי יריה המוחזק בידי אדם מטעם המדינה, בתוקף תפקידו, למעט כלי יריה המוחזק כך בצבא-הגנה לישראל, במשטרת ישראל, בשירות בתי-הסוהר, או בתפקיד שהוטל עליו לפי פרק ב' לחוק חסינות בניני הכנסת, תשי"ב—1952.¹

(ב) הוראות הסעיפים 4 ו-5 לא יחולו על כלי יריה שנמסר מטעם צבא-הגנה לישראל לאדם שמלאו לו ארבע עשרה שנה, אך טרם מלאו לו שמונה עשרה שנה, והוא נמנה עם יחידת אימון ששר הבטחון הכריז עליה ברשומות כעל יחידת אימון לענין סעיף זה, וכלי היריה מוחזק בידי אותו אדם בשעת אימון ובהדרכה של צבא-הגנה לישראל.

(ג) הוראות הסעיפים 4 ו-5 לא יחולו על כלי יריה שנמסר לאדם מטעם צבא-הגנה לישראל והמוחזק בידו על פי תעודת הרשאה ובהתאם לתנאיה; תעודה כאמור תינתן בהתאם להוראות המחייבות בצבא בנדון.²
6. **תיקון סעיף 9** בסעיף 9 לחוק העיקרי, במקום סעיף קטן (ב) יבוא סעיף קטן זה:

„(ב) ממונה על כפר שניתן לו רשיון מיוחד כאמור, רשאי, אם היה הדבר דרוש, לפי דעתו, להגנת הנפש והרכוש של הכפר ושל התחבורה עם הכפר,

¹ ס"ח 18, תשי"ט, עמ' 143.
² ס"ח 94, תשי"ב, עמ' 140.

להרשות אדם מתושבי הכפר שאושר לכך על ידי מפקח המשטרה המחוזי או נציגו, לשאת את כלי היריה שעליו ניתן הרשיון בתחום שהוגדר ברשיון; הממונה רשאי לקבוע תנאים והגבלות לאותה הרשאה.

תיקון סעיף 10

7. בסעיף 10, במקום סעיף קטן (ב) יבוא סעיף קטן זה:

„(ב) בעלו של מפעל ראוי, שניתן לו רשיון מיוחד כאמור, רשאי, אם היה הדבר דרוש, לפי דעתו, להגנת המפעל ועובדיו והתחבורה עם המפעל, להרשות אדם מעובדי המפעל שאושר לכך על ידי מפקח המשטרה המחוזי או נציגו, לשאת את כלי היריה שעליו ניתן הרשיון בתחום שהוגדר ברשיון; בעל המפעל רשאי לקבוע תנאים והגבלות לאותה הרשאה.”

הוספת
סעיף 10א

8. אחרי סעיף 10 לחוק העיקרי יבוא סעיף זה:

10א. (א) כלי יריה שהוא רכוש המדינה, יחולו עליו הוראות מיוחדות נשיאת כלי יריה מטעם המדינה אלה:

(1) שר רשאי למנות עובד מעובדיו כמי שראוי לקבל רשיון מיוחד להחזקת כלי יריה שנועדו לבטחונם של ממלאי תפקידים דים מטעם המדינה בתחום סמכותו של השר (להלן — עובד אחראי), ומשעשה כן, רשאית רשות מוסמכת לתת לעובד האחראי רשיון מיוחד כאמור.

(2) ניתן לעובד אחראי רשיון מיוחד על פי פסקה (1), רשאי הוא, אם היה הדבר דרוש, לפי דעתו, לבטחונם של ממלאי תפקידים שלמענם ניתן לו הרשיון, להרשות עובד אחר מעובדי השר לשאת את כלי היריה שעליו ניתן הרשיון בתחום שהוגדר ברשיון; העובד האחראי רשאי לקבוע תנאים והגבלות לאותה הרשאה.

(3) הרשאה על פי פסקה (2) תינתן בתעודה שתומה בידי העובד האחראי.

(ב) בסעיף זה —

„עובד השר” פירושו — עובד המדינה שהשר נעזר בו לשימוש בסמכויותיו או במילוי תפקידיו.”

החלפת
סעיף 11

9. במקום סעיף 11 לחוק העיקרי יבוא סעיף זה:

11. רשות מוסמכת לפי חוק זה היא —

(א) לצורך סעיף 2 —

(1) לגבי כלי יריה שנועד לצבא-הגנה לישראל — שר הבטחון;

(2) בכל מקרה אחר — שר הפנים על פי המלצת שר הבטחון.

(ב) לצורך סעיפים 3 עד 10א —

(1) שלא בשעת חירום — פקיד רישוי על פי המלצת מפקח המשטרה המחוזי או על פי המלצת נציגו;

(2) בשעת חירום — פקיד רישוי על פי המלצת מפקח המשטרה המחוזי ואלוף פיקוד או על פי המלצת נציגיהם.”

10. אחרי סעיף 14 לחוק העיקרי יבוא סעיף זה :

14א. (א) כלי ירייה שבידו המשטרה, כלי ירייה או באמצעותו, רשאית המשטרה להפקידו בידי סוחר מורשה, כתום שנה מהיום שבו הגיע לידי המשטרה, אם תוך התקופה האמורה לא עשה בעל כלי היריה אחד מאלה :

- (1) השיג רשיון להחזקת כלי היריה ;
- (2) הוכיח להנחת דעתו של קצין המשטרה האחראי להחזקת כלי היריה, שהוא בעל הכלי ורשאי להחזיק בו על פי חוק זה ;
- (3) מכר את כלי היריה למי שרשאי להחזיק בו על פי חוק זה ;
- (4) השיג מבית משפט מוסמך פסק דין האומר כי הוא בעל כלי היריה ורשאי להחזיק בו על פי חוק זה ; אולם בחישוב תקופת השנה האמורה לא יבוא במנין פרק הזמן שבו עומדת ותלויה תביעה למתן פסק דין כאמור.

(ב) סוחר מורשה הייב לקבל לידיו כלי ירייה שהמשטרה תציע להפיקידו לפי סעיף קטן (א) והוא רשאי למכרו ; פדיון המכר ישולם לבעל כלי היריה לאחר גיבוי דמי עמילות שיקבע שר הפנים בצו.
(ג) הוראות סעיף זה באות להוסיף על סמכויות המשטרה לפי פקודת המשטרה¹ ולא לגרוע מהן.

11. בסעיף 15 לחוק העיקרי, במקום סעיף קטן (א) יבוא סעיף קטן זה :

„(א) החזיק אדם כלי ירייה, ואבד כלי היריה או נשמד, חייב הוא להודיע על כך לתחנת המשטרה ככל המוקדם, ולא יאוחר מארבעים ושמונה שעות לאחר האבדן או ההשמדה.“

12. אחרי סעיף 20 לחוק העיקרי יבוא סעיף זה :

20א. תחילת חוקת השיפוט תש"ח נמסר לאדם לפי חוק זה כלי ירייה להחזקה או להובלה מטעם צבאי הגנה לישראל, רואים אותו אדם כחזיל, לענין חוקת השיפוט תש"ח², בכל הנוגע להחזקת כלי היריה, לשמירתו, לשימוש ולטיפול בה.“

13. בסעיף 21 לחוק העיקרי, במקום סעיף קטן (ג) יבוא סעיף קטן זה :

„(ג) שר הפנים רשאי, לאחר התייעצות עם שר האוצר, להתקין תקנות בדבר אגרות בעד מתן רשיון לפי חוק זה ובעד חידושו.“

14. אחרי סעיף 21 לחוק העיקרי יבוא סעיף זה :

21א. סמכויותיו של שר לפי הסעיפים 9, 10, 10א ו-11 ניתנות, כולן או מקצתן, להעברה כללית או מסוייגת.¹
„העברת סמכויות“

15. הוראות סעיף 14 לחוק העיקרי, כפי שתוקן, יחולו גם על כלי ירייה שהגיע לידי המשטרה כאמור באותו סעיף לפני תחילת תקפו של חוק זה, אלא שיום תחילת תקפו של חוק זה יבוא במקום היום שבו הגיע לידי המשטרה.

16. תקפו של חוק זה הוא מיום

¹ חוקי א"י, כרך כ', פרק ס"ב, עמ' 1124.
² ע"ר תש"ח, תוס' ב' מט' 20, עמ' 106.

ד ב ר י ה ס ב ר

1. לפי חוק כלי היריה, תשי"ט—1949, מותנה הייצור של כלי יריה ברשיון ובהזמנת הממשלה; ייבוא או ייצואו של כלי יריה צבאי אסורים לחלוטין. החוק המוצע מעניק סמכות לממשלה לפטור אדם מהגבלות אלה, כולן או מקצתן, ובתנאים שייראו לה (סעיף 2).
2. לפי החוק הקיים אין להחזיק כלי יריה בדרך כלל אלא על פי רשיון שניתן על ידי פקיד רישוי שהוא עובד משרד הפנים. אולם בנקודות התישבות או במפעלים שמצבם הבטחוני דורש אמצעי בטחון מיוחדים אפשר להוציא רשיון כללי למספר כלי יריה על שם הממונה על הכפר או על שם בעל המפעל והם מחלקים אותם במקרה הצורך על פי תעודות הרשאה מיוחדות לתושבי הכפר או לעובדי המפעל. בדרך זו הגיעו בעבר כלי יריה לידי אנשים שלא היתה כל בקורת מנהלית אם הם ראויים, מבחינה בטחונית, להחזיק כלי יריה. החוק המוצע בא לסתום פרצה זו ומורה כי לא יחולקו עוד כלי יריה בנסיבות האמורות, אלא לאנשים שבא עליהם אישור מטעם מפקח המשטרה המחוזי או נציגו (סעיפים 6 ו-7).
3. לפי סעיף 42 לפקודת הפרשנות, לא יטיל תיקוק חובה על המדינה אלא אם גאמר בו הדבר במפורש. לכן משרדי הממשלה המחזיקים נשק שהוא רכוש המדינה פטורים מל- השיג רשיון להחזקתו לפי חוק כלי היריה, תשי"ט—1949. הוא הדין לגבי עובד המדינה המחזיק בנשק שהוא רכוש המדינה בתוקף תפקידו. התיקון בסעיף 5 של החוק המוצע בא על ידי הוספת סעיף 5 לחוק הקיים, לבטל פטור כללי זה ולקיימו רק לגבי חיילים, נוער בגדנ"ע, שוטרים, פקידי שירות בתי הסוהר, מנגנון הבטחון של הכנסת ואנשים שנמסר להם כלי יריה מטעם צבא הגנה לישראל על פי תעודת הרשאה הניתנת בהתאם להוראות המחייבות בצבא, לעומת זאת, מאפשר התיקון המוצע בסעיף 8 למשרדים ממשלתיים לחלק נשק המוחזק בידם בין פקידיהם לשם מילוי תפקידם. הנשק יחולק לפי תעודות הרשאה זמניות שיוצאו על ידי פקיד אחראי.
4. החוק הקיים קובע חובה להודיע למשטרה על אבדן כלי יריה, ואינו קובע מועד להודעה. לפי החוק המוצע תינתן ההודעה לא יאוחר מ-48 שעות ממועד האבדן (סעיף 11).
5. החוק הקיים אינו מורה מה תעשה המשטרה בכלי יריה שהגיעו לידיה לא בקשר עם עבירה פלילית אלא שהוחזרו לה על ידי בעלי רשיונות שונים שלא ניתנו להם רשיונות חדשים, או מסיבה אחרת. התיקון המוצע משחרר את המשטרה מאחריות בכלים אלה ומאפשר שר את מכירתם באמצעות סוחר מורשה אחרי שנה (סעיף 10).
6. המחוזות האדמיניסטרטיביים אינם חופפים תמיד את המחוזות המשטרתיים והצבאיים, דבר הגורם קשיים מסויימים במתן המלצות שונות מצד המשטרה והצבא. לשם מניעת קשיים אלה מאפשר החוק המוצע שההמלצות יינתנו לאו דוקא על ידי מפקח המשטרה המחוזי או אלוף הפיקוד, אלא גם על ידי באי כוחם (סעיף 9).
7. חוק כלי היריה, תשי"ט—1949, מעניק סמכויות מנהליות שונות לשר הפנים ולשר הבטחון. סמכויות אלה נוגעות למתן רשיונות מסויימים ולאישור כפרים ומפעלים לצרכי חלוקת נשק בין תושביהם או עובדיהם. החוק המוצע מאפשר את העברת הסמכויות האלה (סעיף 14).
8. אחד השיקולים החשובים בעת מתן רשיון להחזקת כלי יריה הוא היותו ראוי לשימוש. החוק המוצע בא לחייב את הרשות המוסמכת להוצאת הרשיון, לדרוש מהמבקש את הרשיון תעודה של סוחר כלי יריה המאשרת שהכלי ראוי לשימוש. תעודה כזאת תינתן בתשלום שיקבע שר הפנים (סעיף 5).

9. החוק המוצע מתקן את סעיף 21 של החוק הקיים במטרה להעניק לשר הפנים את הסמכות לקבוע בתקנות תנאים שבהם אפשר יהיה לפטור אדם מתשלום האגרות המש" תלמות, לפי החוק המקורי, בעד מתן רשיון ובעד חידושו (סעיף 13).
10. החוק המוצע מוטר את השיפוט בענין החזקת כלי יריה צבאיים, שמירתם, הובלתם והטיפול בהם לבתי הדין הצבאיים, אם כלי יריה אלה נמסרו לאזרח על ידי שלטונות הצבא (סעיף 12).

חוק לתיקון פקודת שיפוט בתי משפט השלום (מס' 2), תשי"ד—1954

1. **הגדרות** בחוק זה תהא לכל מונח המשמעות שיש לו בפקודת שיפוט בתי משפט השלום, 1947 (להלן — הפקודה), וחוק זה ייקרא עמה כאחד.

2. **תיקון סעיף 3** לפקודה יתוקן כך:

- (1) בסעיף קטן (1), בפסקה (א), בתנאי המגביל —
 (א) במקום המלים „עונש העולה על מאסר של שנה אחת או על קנס של מאה פונט” יבואו המלים „עונש העולה על מאסר של שנתיים או על קנס של אלף לירות”;
 (ב) במקום המלים „עונש העולה על מאסר של שנתיים או על קנס של מאתיים פונט” יבואו המלים „עונש העולה על מאסר של שלוש שנים או על קנס של אלף לירות”.

(2) בסעיף קטן (1), במקום הפסקה (ג) תבוא פסקה זו:
 „(ג) תובענות בדבר החזקה במקרקעין או השימוש בהם, וכן תובענות בדבר החזקה במטלטלין או השימוש בהם הכרוכות בתובענות בדבר מקרקעין כאמור, יהיה שוויו של נושא התביעה כאשר יהיה”;

(3) בסעיף קטן (1), בפסקה (ה), במקום המלים „מאתים וחמישים פונט” יבואו המלים „חמש מאות לירות”, ויימחק התנאי המגביל;

(4) בסעיף קטן (1), אחרי פסקה (ה) תבוא פסקה זו:
 „(ו) תביעות נגדיות לתביעות כאמור בפסקאות (ג) עד (ה), הנובעות מאותו נושא-תביעה או מאותן נסיבות שמהם נובעת התביעה המקורית, יהיה שוויו של נושא התביעה הנגדית כאשר יהיה”.

3. **במקום סעיף 7 לפקודה יבוא סעיף זה:**

7. **שופט שלום** בכפוף להוראות הסעיף 9 לפקודה זו מותר להאשים אדם בעוון בדרגה ראשונה בפני שופט שלום קשיש או בפני בית המשפט המחוזי.
 קשיש ובית משפט מחוזי בדרגה ראשונה

4. **סעיף 12 לפקודה יתוקן כך:**

- (1) במקום סעיף קטן (1) יבוא סעיף קטן זה:
 „(1) מי שהורשע בבית משפט השלום רשאי לערער על פסק דינו לפני בית המשפט המחוזי.”

² ע"ר 1947, תוס' 1 מס' 1612, עמ' 224.

(2) אחרי סעיף קטן (3) יבוא סעיף קטן זה :

„(א3) תובע אורחי בדיון פלילי בבית משפט השלום אינו רשאי לערער על פסק דין מוכה, אולם רשאי הוא לערער על פסק דין מרשיע בנימוק שתביעתו לא נשמעה; אך גם תובע אורחי כאמור וגם המורשע בדיון רשאים לערער על החלטת בית משפט השלום בתביעה האזרחית בכל נימוק העשוי לשמש נימוק בערעור אורחי, והתוראות בדבר ערעורים אורחיים על פסקי דין של בית משפט השלום יחולו על ערעור לפי סעיף קטן זה, בשינויים המחוייבים לפי הענין.“

תיקון
סעיף 18

5. סעיף 13 לפקודה יתוקן כך :

(1) בסעיף קטן (3), במקום המלים „עשרים פונט“ יבואו המלים „חמישים לירות“.

(2) במקום סעיף קטן (4) יבוא סעיף קטן זה :

„(4) בכל ענין אורחי, רשאי שופט שלום, בשעת מתן צו ביניים, או פסק דין שאין עליו ערעור בזכות, לתת רשות ערעור לפני בית משפט מחוזי, ומשלא עשה כן, רשאי שופט של בית המשפט המחוזי לתת רשות כאמור.“

החלפת
סעיף 14

6. במקום סעיף 14 לפקודה יבוא סעיף זה :

14. „הכרעתו של בית המשפט המחוזי בערעור מבית משפט שלום היא סופית; אולם בית המשפט המחוזי רשאי, בגוף החלטתו או מיד אחרי קריאתה, לתת רשות לערער לבית המשפט העליון כבית משפט לערעורים, אם בענין שהוכרע כאמור נתעוררה נקודה משפטית חדשה, מסובכת או בעלת חשיבות כללית, ואין בית המשפט חייב לפרט את הנקודה המשפטית שבגללה ניתנה רשות לערער; לא נתן בית המשפט המחוזי רשות לערער כאמור, מותר להגיש בקשה לשופט בית המשפט העליון והוא רשאי לתת רשות כאמור או לסרב לתתה.“

„ערעור מבית
משפט מחוזי
היושב בבית
משפט לערעורים“

תיקון
סעיף 16

7. בסעיף 16 לפקודה, בסעיף קטן (2), במקום הפסקה הראשונה תבוא פסקה זו :

„לא ניתנה רשות לערער על פסק דין בשעה שניתן כאמור בסעיפים 13 ו-14, תוגש בקשת הרשות לערער, על נימוקיה, תוך שלושים יום מיום מתן פסק הדין, אם נקרא בנוכחות המבקש, ואם לא נקרא בנוכחותו — מהמועד שבו נמסרה לו הודעה על מתן פסק הדין; בענינים פליליים תהיה הבקשה בכתב, ובענינים אורחיים תוגש הבקשה לפי תקנות סדרי הדין הנהוגים בבית המשפט לערעורים; אולם רשאי המבקש להגיש את בקשתו לפני שנמסרה לו הודעה על מתן פסק הדין.“

החלפת
סעיף 18

8. במקום סעיף 19 לפקודה יבוא סעיף זה :

„19. מי שקובל על ביצוע עבירה מן העבירות המפורטות בתוספת, רשאי להגיש את הקובלנה לפני שופט שלום והוראות פקודה זו יחולו על הדיון וההכרעה בה.“

תיקון
סעיף 21

9. סעיף 21 לפקודה יתוקן כך :

(1) בסעיף קטן (1), בסוף, תיווסף פסקה זו :
„בית המשפט רשאי להכריז כי הנאשם „אשם אך אינו שפוי בדעתו“ הן

על פי ראיות מטעם הנאשם או מטעם היועץ המשפטי או נציגו, והן על פי ראיות שהובאו לפניו ביזמתו הוא, ודין ההכרזה, לענין ערעור, כדין הרשעה.

(2) בסעיף קטן (2), אחרי הפסקה הראשונה תיווסף פסקה זו: „כדי לאפשר לבית המשפט להכריע אם אמנם הנאשם אינו שפוי בדעתו, רשאי הוא לצוות לפי בקשת בעל דין או ביזמתו הוא, שהנאשם ייבדק בדיקה רפואית ויהיה לשם כך חבוש במקום ולתקופה שיקבע בית המשפט, ובלבד שלא תעלה על תקופה רצופה של ששה שבועות.”

10. סעיף 27 לפקודה — בטל. ביטול
סעיף 27

11. בסעיף 28 לפקודה, אחרי פסקה (א), תבוא פסקה זו: „(א) המסדירים את הארכת המועדים לעשיית דבר שנקבעו בפקודה זו:” תיקון
סעיף 28

12. במקום סעיף 29 לפקודה יבוא סעיף זה: תיקון
סעיף 29

29. הובא אדם לפני בית המשפט בכל דיון פלילי שפקודה זו חלה עליו, רשאי בית המשפט, בכפוף לכל תקנה של סדרי הדין, לדחות את הדין מומן לזמן ולצוות, כי האדם יחזק במשמורת כל תקופת הדחייה; אין הוראה זו גורעת מכל הוראה שבפקודת השחרור בערבות, 1944.”

13. סעיף 30 לפקודה — בטל. ביטול
סעיף 30

14. במקום התוספת לפקודה תבוא תוספת זו: החלפת
התוספת

„תוספת

עבירות לפי פרק כ' לפקודת החוק הפלילי, 1936¹ ;
עבירות לפי הסעיפים 96, 241, 249, 250, 286, 326 (1) לאותה פקודה ;
עבירות לפי סעיף 3 לפקודת זכות יוצרים² ;
עבירות לפי סעיף 3 לפקודת סימני סחורות³ ;
עבירות לפי סעיף 38 לפקודת סימני המסחר, 1938⁴ .

15. חוק זה לא יחול — הוראות מעבר

(1) על הדיון בקובלנות שהוגשו לפני תחילת תקפו לשופט שלום ;
(2) על האשמות שהוגשו לפני אותו מועד לבית המשפט המחוזי לפי סעיף 4 לפקודת הפרוצדורה הפלילית (שפיטה תכופה בבתי משפט מחוזיים), 1946⁵ .

16. (א) ההוראות שבפרק ה' לחוק שופטי השלום הזמני מיום 11 בניסן 1331 (24 באפריל 1913), לא ינהגו עוד לפיהן.
(ב) פקודת העבירות התכופות (פרוצדורה), 1935⁶ — בטלה.

17. תקנות סדרי דין שהותקנו לפני תחילת תקפו של חוק זה ושהיו מותקנות כדין אילו היה חוק זה בתקפו אותה שעה, רואים אותן כאילו הותקנו כדין. אישור פעולה

18. תקפו של חוק זה הוא מיום..... תחילת תוקף

¹ ע"ר 1936, תוס' 1 מס' 652, עמ' 263.
² חוקי א"י, כרך א', פרק כ"ה, עמ' 364 ; ס"ח 118, תשי"ג, עמ' 38.
³ חוקי א"י, כרך ב', פרק צ"א, עמ' 889.
⁴ ע"ר 1938, תוס' 1 מס' 843, עמ' 75.
⁵ ע"ר 1946, תוס' 1 מס' 1543, עמ' 233.
⁶ ע"ר 1935, תוס' 1 מס' 514, עמ' 126.

דברי הסבר

בתי משפט השלום הם דרגה תחתונה במערכת בתי המשפט האזרחיים והוקמו עוד בתקופת השלטון העות'מני על פי החוק העות'מני הזמני לשופטי השלום מיום 24 באפריל 1913. חוק זה מסדיר את הסמכויות של שופטי השלום ואת סדרי הדין הנהוגים לפיהם. ממשלת המנדט החליפה את הוראות החוק העות'מני האמור. ההוראות הנוגעות לסמכות שופטי השלום הוחלפו בפקודת שיפוט בתי משפט השלום משנת 1924. שהוחלפה אף היא שלוש פעמים בפקודות שיפוט בתי משפט השלום משנות 1935, 1939, 1947. הכללים של סדרי הדין הוחלפו כמעט כליל בתקנות הפרוצדורה בבתי משפט השלום משנת 1940, שבחלקן המסדיר את הדיון האזרחי הותקנו לפי המתכונת של תקנות הפרוצדורה האזרחית. 1938, הנהוגות בבתי המשפט המחוזיים. חקיקה זו של ממשלת המנדט ביטלה כמעט כליל את החוק העות'מני משנת 1913, פרט להוראות מועטות, והן בעיקר ההוראות המסדירות את התביעות של מחזיק מקרקעין נגד מסיב גבול.

פקודת שיפוט בתי משפט השלום משנת 1947 — שהחוק המוצע בא לתקנה — מבדילה בין שופט שלום רגיל ושופט שלום „קשיש“. סמכויותיו של שופט שלום קשיש הן רחבות משל שופט שלום רגיל, ונוהגים למנות לתפקיד זה שופט שלום בעל נסיון וותק. הפקודה משנת 1947 מעניקה לשופט השלום סמכויות לדרון הן בפלילים והן בממונות. בפלילים הוא דן על עבירות מסוג חטאים ועוונות, דהיינו עבירות שהעונש הגבוה ביותר הצפוי לנאשם אינו עולה על שלוש שנות מאסר. אולם העונש המכסימלי אשר שופט שלום רגיל רשאי להטיל הוא קנס עד — 100 לירות או מאסר עד שנה אחת או שני הענשים הללו כאחד, העונש המכסימלי אשר שופט שלום קשיש רשאי להטיל הוא קנס עד — 200 לירות או מאסר עד שנתיים או שני הענשים כאחד (סעיף 3 לפקודה). בעניני ממונות אין הבדל בסמכות בין שופט שלום רגיל ובין שופט שלום קשיש.

סמכותם של שופטי השלום לדרון בענינים פליליים אינה ייחודית (אכסקלוסיבית). מקום שהנושא לדיון הוא עוון, דהיינו עבירה שעליה נענשים בקנס שיכול לעלות על — 5 ל"י או במאסר שיכול לעלות על שבעה ימים אך לא יכול לעלות על שלוש שנים חייב השופט בהתחלת הדיון לשאול את הנאשם אם הוא מעדיף להישפט בבית המשפט המחוזי במקום להישפט בבית משפט השלום. בחר הנאשם להישפט בבית המשפט המחוזי, חייב שופט השלום להפסיק את הדיון, ולהעביר את התיק לבית המשפט המחוזי (סעיף 7 לפקודה). יתר על כן אם נראה לו לשופט השלום שהעונש המכסימלי שהוא רשאי להטיל על הנאשם אינו מספיק, רשאי הוא על דעת עצמו להעביר את הדיון לשופט שלום קשיש או לבית המשפט המחוזי; כיוצא בזה רשאי שופט שלום קשיש בנסיבות דומות להעביר את הדיון לבית המשפט המחוזי (סעיף 8 לפקודה). גם בידי התביעה הכללית נתונה הברירה להביא מלכתחילה אדם הנאשם בעוון לפני שופט שלום קשיש או לפני בית המשפט המחוזי; והיועץ המשפטי רשאי אף לדרוש שדינו של אדם העומד לפני שופט שלום רגיל יועבר לשופט שלום קשיש או לבית משפט מחוזי (סעיפים 7 ו-9 של הפקודה).

סמכותם של שופטי השלום לדרון בענינים אזרחיים שבתחום סמכותם היא, שלא כהסדר הקיים בענינים פליליים, סמכות ייחודית. ענינים אלה הם תביעות לפינוי מקרקעין או להחזרת חזקה בהם, לחלוקת מקרקעין שהם בבעלות משותפת או לחלוקת ההנאה בהם. כן רשאי שופט שלום לדרון ככל תביעה אזרחית אחרת ששוויו של הנושא שלה אינו עולה על — 250 ל"י, אלא שאם הנתבע בתביעה כזאת מגיש תביעה נגדית הנובעת מאותן נסיבות של התביעה

¹ ע"ר 1940, חוס' 2 מס' 978, עמ' 29.
² ע"ר 1938, חוס' 2 מס' 756, עמ' 96.

העיקרית, יכול שופט השלום לדון בתביעה הנגדית אפילו יעלה שווי נושא התביעה הנגדית על — 250 לירות (סעיף 3 (1) לפקודה).

הפקודה משנת 1947 מסדירה גם את תנאי הערעור על החלטות בית משפט השלום לבית המשפט המחוזי, וכן את תנאי הערעור הנוסף על החלטות בית המשפט המחוזי באותו ענין לבית המשפט העליון. בעניינים פליליים רשאי הנאשם שהורשע בדין לערער על ההרשעה אם הוטל עליו קנס העולה על עשר לירות או מאסר העולה על שבעה ימים, ואילו בכל מקרה אחר רשאי הנאשם שהורשע כאמור לערער על ההרשעה אם קיבל רשות מיוחדת לכך מבית המשפט המחוזי. התביעה הכללית רשאית לערער על כל פסק דין שניתן בפלילים על ידי שופט שלום בין שהנאשם הורשע בדין ובין שזוכה (סעיף 12 לפקודה). זכות הערעור בעניינים אזרחיים על פסק דין של בית משפט השלום לפני בית המשפט המחוזי נתונה לבעל דין במקום שהתביעה היא לפינני או להחזרת חזקה של מקרקעין או לחלוקת מקרקעין או לחלוקת ההגאה במקרקעין, או במקום שהשווי של נושא התביעה או סכום פסק הדין הוא עשרים לירות או יותר, ובכל מקרה אחר שבעל הדין קיבל רשות מיוחדת לכך מבית המשפט המחוזי. גם במקום שבעל דין במשפט אזרחי רואה את עצמו נפגע על ידי החלטה של שופט השלום שניתנה תוך כדי מהלך הדיון ולפני פסק דין סופי רשאי הוא לערער על החלטה זו בפני בית המשפט המחוזי, אם קיבל מבית המשפט המחוזי רשות מיוחדת לכך (סעיף 12 לפקודה).

כדי לשמור על אחידות בקביעת הלכה על ידי בתי המשפט המחוזיים, קובעת הפקודה משנת 1947 כי פסק דין שניתן על ידי בית משפט מחוזי שישב בערעור על פסק דין של שופט שלום, הן בפלילים והן בענייני ממונה, ניתן לערעור מצדו בפני בית המשפט העליון; אולם זכות הערעור מותנית בכך שהשופט שישב ראש בבית המשפט המחוזי מצא כי על ידי פסק הדין נתעוררה שאלה שיש בה משום חידוש, סיבוך או חשיבות כללית ושעל כן ניתנת רשות מיוחדת לערער עליו. רשות זו יכולה להינתן גם על ידי נשיא בית המשפט העליון אם השופט שישב ראש בבית המשפט המחוזי סירב לתתה או שאין ביכולתו להכריע בענין מטעמים אחרים (סעיף 14 לפקודה).

אלה הן הוראות פקודת השיפוט בבתי משפט השלום, 1947, הקובעות את העניינים שבתחום סמכותו של שופט השלום ואת דרכי הערעור על החלטות שופט השלום. נוסף לכך יש בפקודה הוראות המסדירות סמכויות שונות של שופט השלום בדין בפלילים, מתן יציגו כאן שתים שהחוק המוצע בא להכניס בהן שינויים מרחיקי לכת, ואלה הן:

1) קובלנה בפלילים מוגשת לבית משפט השלום או על ידי המשטרה או על ידי הלשכות המחוזיות של פרקליטות המדינה, גם כל אדם אחר הקובל על ביצוע עבירה זכאי להביא קובלנתו לבית המשפט, אלא שעליו לפנות תחילה בקובלנתו למשטרה ורק לאחר שהמשטרה מסתלקת מתביעה בהיותה סבורה כי אין בכך ענין לציבור, הדרך פנויה לפני הקובל להגיש את קובלנתו לשופט השלום. משקיבל שופט השלום את הקובלנה ידון בה כמו בכל דיון אחר בפלילים המתנהל לפניו (סעיף 19 לפקודה);

2) שופט שלום שמצא את הנאשם אשם בעוון, אלא שנתברר לו כי הנאשם היה בשעת ביצוע העוון בלתי שפוי בדעתו, יכריז עליו כ"אשם, אך בלתי שפוי בדעתו" ויורה כי הנדון יוחזק במוסד לחולי רוח עד ששר המשפטים יחליט לשחררו. גם במקרה שנאשם נראה לו לשופט השלום כבלתי שפוי בדעתו רשאי הוא להורות שהנאשם יוחזק במוסד לחולי רוח כל עוד לא החליט שר המשפטים לשחררו (סעיף 21).

החוק המוצע בא להכניס בהוראות אלה של הפקודה משנת 1947 שינויים מרחיקי לכת:

(א) שינוי בסמכויות הענישה —

הורחב תחום הקנס ששופט שלום מוסמך לו בעבירה שנענשים עליה בקנס של לא יותר מאלף לירות, יהיה כל שופט שלום רשאי להטיל על הנאשם כל קנס שאפשר

להטיל עליו לפי החוק שעליו עבר הנאשם, ואילו בעבירה שנענשים עליה בקנס של יותר מאלף לירות, רשאי כל שופט שלום להטיל קנס עד לאלף לירות (סעיף 2 (1)).
כן מבוטל תחום סמכותו של שופט שלום קשיש להטיל ענשי מאסר, ואילו שופט שלום רגיל יהיה רשאי להטיל מאסר עד שנתיים, בכל מקום שהנאשם צפוי למאסר כזה לפי החוק, ובעבירות שנענשים עליהן במאסר של פחות משנתיים לא יהיה עוד בכלל מוגבל בסמכותו (סעיף 2 (1)).

(ב) ביטול זכות הברירה של הנאשם להישפט בפני בית המשפט המחוזי —

זכות זו היא שריד של זכויות יתר שניתנו בומן המנדט לנתינים זרים, ושל המעמד המיוחד שניתן בזמנו לשופטים בריטיים, שהם בלבד היו שופטי שלום קשישים והיה להם גם מעמד מיוחד בבתי המשפט המחוזיים. עם ביטול זכויות היתר וביטול המעמד של השופטים הבריטיים אין עוד זכות קיום לברירת הנאשם ומוצע לבטלה (סעיף 3).

(ג) הרחבת סמכותו של שופט השלום לנהוג בנאשם שהיה בלתי שפוי בדעתו בשעת ביצוע העבירה או בשעה שהובא לפני השופט —

הטענה כי הנאשם היה בשעת ביצוע העבירה בלתי שפוי בדעתו ניתנת כיום, לפי הלכה פסוקה של בתי המשפט, לנאשם בלבד, ואם בחר הנאשם שלא לטעון את הטענה הזאת ולרצות עונש מאסר לתקופה מוגבלת, אין התביעה הכללית רשאית לעורר טענה זו או להביא ראיות להוכיחה, על אף החשש המתקבל על הדעת כי הנאשם סובל מהתקפות חזרות של מחלתו ועלול לבצע עבירות נוספות בשעת התקפות אלה. החוק המוצע בא בעקבות תיקון דומה בחוקת השיפוט תשי"ח שבחוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (חוקת השיפוט תשי"ח) (מס' 2), תשי"ג — 1953 (תקנה 181), להרשות לתביעה הכללית וגם לבית המשפט עצמו להביא ראיות בדבר מחלתו של הנאשם, לעומת זאת, נקבע בפירוש כי הנאשם יהיה רשאי לערער על פסק דין של בית המשפט המצווה לחבשו במוסד לחולי רוח כאילו הורשע בדין (סעיף 9) — זכות שלא היתה קיימת לפי החוק הקיים.

תיקון שני בענין זה הוא למקרה שיש לשופט חשש מתקבל על הדעת כי הנאשם שבפניו אינו שפוי בדעתו, כיום אין בסמכותו לשלוח את הנאשם לבדיקה במוסד לחולי רוח לשם קבלת חוות דעת אם אמנם הנאשם בלתי שפוי בדעתו ואינו יכול משום כך לעמוד בדין. החוק המוצע בא להעניק לשופט סמכות זו, אולם הוא קובע כי נאשם שנשלח לבדיקה רפואית לבית חולים לחולי רוח לא יחזק בו תקופה העולה על ששה שבועות ברציפות (סעיף 9).

(ד) ביטול זכות הפרט להביא נאשם לדין על עבירה במקרה שהמשטרה סירבה להגיש קובלנה לבית המשפט —

העונש עבריינים הוא אחד מתפקידי המדינה ולא מענינו של הפרט. תפקידן של המשטרה ופרקליטות המדינה הוא להביא עבריינים לדין, כל עוד לא היה קיים חוק כללי של נזיקין אזרחיים, ולעתים קרובות היתה קובלנה בפלילים הדרך היחידה לקבלת פיצויים בעד נזיקין כאלה, היה טעם מה לתקנה זו של דיון פלילי על פי קובלנתו של אדם פרטי. טעם זה אינו קיים עוד אחרי חקיקת פקודת הנזיקים האזרחיים משנת 1944, שקיבלה תוקף בשנת 1947. פקודה זו מעניקה למי שנפגע על ידי נזק אזרחי את הזכות לתבוע פיצויים במידה רחבה מאוד. לכן מוצע לבטל את הדיון על פי קובלנה פרטית, פרט למקרים של עבירות שיש להן אופי פרטי מובהק

¹ ס"ח 128, תשי"ג, עמ' 64.

² ע"ר 1944, תוס' 1, מס' 1380, עמ' 93.

כגון: הוצאת דיבה, תקיפה, הסגת גבול, גרימת נזק לרכוש בודון, הפרת זכות יוצרים או סימן מסחר ועבירה על פקודת סימני סחורות. בעבירות כאלה יוכל הקובל לפנות ישר לבית המשפט בלי שיהא מצווה להוכיח כי המשטרה סירבה להביא את הנאשם לדין (סעיף 18 ו-14).

(ה) חקירה מוקדמת —

לפי החוק הקיים כל אדם הנאשם בפשע, דהיינו עבירה שנענשים עליה במאסר שלמעלה משלוש שנים, יש להביאו לפני שופט שלום לשם חקירה מוקדמת. שתפקידה הוא לשמש מסגרת להאשמות אלה לפני שיוגש כתב אישום לבית המשפט המחוזי. בעבירות מסוימות, כגון גניבת חשמל, פריצה, מעשה מרמה וגרימת נזק לרכוש בנסיבות מחמירות, רשאי שופט השלום להפוך בהסכמת הנאשם את החקירה המוקדמת לדיון רגיל. והתוצאה היא כי העונש המכסימלי שאפשר להטיל על פשעים כאלה הוא קטן יותר. חריגתם זו של שופטי השלום מסמכותם הרגילה אין בה משום תיקון דרכי השיפוט והחוק המוצע בא לבטל סמכות זו (סעיף 13).

(ו) זכות ערעור —

התיקון האחרון הוא מתן זכות ערעור על פסקי דין של שופט השלום לבית המשפט המחוזי בלי כל הגבלה מבחינת חומרת העונש שהוטל. החובה הקיימת שיש ליטול מבית המשפט המחוזי רשות ערעור על ענשים קלים מכבידה על עבודתו של בית המשפט הנה במקום להקל עליה; לכן מוצע להעניק לכל אדם שהורשע על ידי בית משפט שלום את הזכות לערער לבית המשפט המחוזי, ללא כל צורך בנטילת רשות מיוחדת לכך (סעיף 4 (1)).

אלה הם עיקרי התיקונים המוצעים לסמכותו של שופט השלום בפלילים. עיקרי התיקונים המוצעים בעניינים אזרחיים הם הרחבת תחום סמכותו של שופט השלום על תביעות אזרחיות רגילות ששווי הנושא שלהן עולה עד — 500 לירות, וכן הרחבת סמכותו על כל סכסוכי חזקה במקרקעין, יהא שוויים אשר יהא, ועל סכסוכי חזקה במטלטלין הקשורים קשר אורגני למקרקעין שהם נושא הסכסוך (סעיף 2).

ולבסוף יש להזכיר עוד תיקון הנוגע לדיון בפלילים ובממונות גם יחד. לפי החוק הקיים יש צורך בבקשה בכתב כדי להשיג רשות לערעור בכל מקרה שרשות זו היא תנאי מוקדם להגשת הערעור. החוק המוצע בא להקל על המתדיינים ועל השופט גם יחד ונותן לבית המשפט שפסק את הדין את הסמכות להרשות במעמד פסק הדין או מיד לאחר מכן ערעור עליו (סעיף 5 עד 7).